

Joods kerkhof als leerschool integratie

JOOST ZONNEVELD

AMSTERDAM – Het is de enige Joodse begraafplaats in Amsterdam en één van de grootste Joodse rustplaatsen van West-Europa. Over een paar jaar moet een deel daarvan voor het publiek toegankelijk zijn.

De Joodse begraafplaats Zeeburg ligt als een brede band mysterieus niemandsland tussen het Flevo-park en de bebouwing van de Indische Buurt.

Vanaf de Valentijnkade zijn oude grafstenen tussen het hoog opgeschoten en verdorde riet gedeeltelijk zichtbaar. Een stuk muur langs dezelfde weg sluit de toegang naar de begraafplaats af. Te zien is dat de voormalige poort is dichtgemetseld.

Aanleiding daarvoor was dat Boudewijn Büch begin jaren tachtig in deze krant schreef dat buurtbewoners hun hond op de begraafplaats uitlieten en in de zomer op de zerken lagen te zonnen.

De rustplaats werd afgesloten en kon zich ontwikkelen tot een gebied waar de natuur vrij spel had, vertelt Marcel Mock, voorzitter van de stichting die naar eerherstel van de begraafplaats streeft. De stichting wil van de begraafplaats, waar tussen 1714 en 1942 ten minste honderdduizend mensen ter aarde zijn besteld, weer een waardige gedenkplaats maken en er ook een educatief centrum van maken. Het plan is het gebied gedeeltelijk op te knappen en toegankelijk te maken.

“De ernstig verwaarloosde staat van de begraafplaats staat in schril contrast met de in het Jodendom belangrijke opdracht zorg en respect te betonen aan de overledenen en hun nagedachtenis,” zegt Mock.

In 2014 bestaat de begraafplaats driehonderd jaar. Dan moet die er weer goed onderhouden bijliggen, met een duidelijk begaanbaar pad over een beperkt deel van het terrein. Voor het hele project is een half miljoen euro nodig, waarvan een deel al binnen is.

Dat de begraafplaats te lijden heeft gehad van de tand des tijds, is tijdens een wandeling over het drassige terrein goed te zien. Stukken steen ontbreken en bijna alle zerken staan schots en scheef. Soms is de tekst – in het Hebreeuws en soms ook in het Nederlands – nog te lezen, zoals die ter nagedachtenis aan Eva Swaap, die in 1880 blijkt te zijn overleden.



De Joodse begraafplaats in Zeeburg nu. Het terrein moet een herdenkplaats worden met een educatieve taak.

FOTO MARJOLIJNE PERQUIN

Het oudste deel van wat nu de Joodse begraafplaats Zeeburg vormt, is in 1714 door de – orthodoxe – Hoogduitse gemeente aangekocht, toen de rustplaats in Muiderberg snel vol raakte. Mock: “Wat vooral meespeelde, was dat zich steeds meer Joden uit Oost-Europa en Duitsland in Amsterdam hadden gevestigd. In

‘Joden pasten zich met behoud van cultuur aan Nederland aan’

die tijd stierven ook heel veel kinderen op jonge leeftijd. Daardoor had een plek dicht bij de stad de voorkeur.”

In 1914 bleek de Amsterdamse begraafplaats zijn maximale omvang bereikt te hebben en nam de nieuwe rustplaats in Diemen de taak van Zeeburg grotendeels over. Daarna zijn op Zeeburg nog tot 1945 mensen begraven, maar daarna nam het aantal begrafenissen sterk af. De

laatste teraardebestelling hier was in 1994.

In het noordelijke deel, dat in de jaren vijftig aan de begraafplaats is onttrokken in verband met het aanleggen van een verkeersweg, heeft een metaarhuis gestaan, een aula waar afscheid kon worden genomen van overledenen. De stichting Eerherstel Joodse Begraafplaats Zeeburg wil nu aan de zuidkant een hedendaagse variant neerzetten die als educatiecentrum moet dienen, met de mogelijkheid op het dak over de gehele begraafplaats uit te kijken. In het centrum komt de geschiedenis van de begraafplaats en die van arme Amsterdamse Joden aan bod. Juist die groep ligt op Zeeburg begraven.

Het idee is dat scholen worden uitgenodigd naar de begraafplaats te komen, zegt educatie-expert Ido Abram: “Joden hebben zich met behoud van eigen cultuur van begin af aan aangepast aan de Nederlandse samenleving. Dat is een voorbeeld van succesvolle integratie. Daar kunnen we ook nu van leren.”

